

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras (przewodniczący)
SSN Marek Pietruszyński (sprawozdawca)
SSN Barbara Skoczowska

Protokolant Agnieszka Niewiadomska

w sprawie **A.K.**

osoby lustrowanej w przedmiocie stwierdzenia zgodności z prawdą oświadczenia
lustracyjnego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 1 czerwca 2023 r.,

przy udziale Prokuratora Oddziałowego Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci
Narodowej w Rzeszowie Andrzeja Golca,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść

od orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie,

z dnia 30 czerwca 2022 r., sygn. akt II AKa 40/22,

utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w Rzeszowie,

z dnia 9 grudnia 2019 r., sygn. akt II K 54/18,

**uchyla zaskarżone orzeczenie i utrzymane nim w mocy
orzeczenie Sądu Okręgowego w Rzeszowie i na podstawie art. 17
§ 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy z 18 października 2006 r. o
ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa
państwa z lat 1944 - 1990 oraz treści tych dokumentów (tj. Dz. U. z**

2003 r. poz. 342) umarza postępowanie lustracyjne, a kosztami tego postępowania obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Rzeszowie orzeczeniem z dnia 9 grudnia 2019 r., sygn. II K 54/18 stwierdził, że A. K. złożył w dniu 17 października 2010 r. zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne, o którym mowa w art. 7 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944- 1990 oraz treści tych dokumentów, a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Jako podstawę rozstrzygnięcia wskazano ustalenie, że Wydziały Łączności WUSW nie były organami bezpieczeństwa państwa oraz to, że lustrowany działał w usprawiedliwionym błędzie co do pełnienia służby w organie bezpieczeństwa państwa.

Apelację od tego orzeczenia wywiódł Prokurator Oddziałowego Biura Lustracyjnego IPN w Rzeszowie. W apelacji postawił zarzuty: 1) rażącej obrazu prawa materialnego, a to art. 2 ust. pkt 5 i ust. 3 ustawy lustracyjnej przez niezasadne przyjęcie, że osoba pełniąca służbę w Wydziale Łączności WUSW nie pełniła służby w strukturach Służby Bezpieczeństwa, 2) błędnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, z pominięciem zasady prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy powodującej zaistnienie błędu logicznego w rozumowaniu Sądu prowadzącego do błędnych ustaleń w zakresie uznania, że obiektywnie niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne jest oświadczeniem prawdziwym, bowiem nie można przypisać lustrowanemu winy, w sytuacji gdy prawidłowa ocena dowodów prowadziła do wniosku, iż lustrowany złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne, 3) przyjęcia, że zebrane dowody nie dają podstaw do uznania, że lustrowany złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne z tego powodu, iż nie był przekonany o pełnieniu służby w strukturach organów bezpieczeństwa, że wypełniając oświadczenie świadomie wypowiedział nieprawdę, gdy przy zachowaniu

należytej staranności mógł ustalić fakt pełnienia służby w organie bezpieczeństwa państwa i nie działał w usprawiedliwionym błędzie, gdyż wiedział w jakiej formacji służył i kto sprawował nadzór nad jego pracą .

W uzasadnieniu apelacji, odwołując się do utrwalonego orzecznictwa, skarżący podniósł, że w sytuacji, przyjęcia tak jak ustalił Sąd, iż osoba lustrwana działała w warunkach usprawiedliwionego błędu co do prawa, powinno nastąpić umorzenie postępowania lustracyjnego na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie orzeczeniem z dnia 30 czerwca 2022 r., sygn. II AKa 40/22 utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie.

W uzasadnieniu orzeczenia Sąd podzielił zarzut apelacji co do zakwalifikowania służby w Wydziałach Łączności WUSW jako służby w organie bezpieczeństwa państwa. Natomiast zakwestionował pozostałe zarzuty apelacji uznając, że lustrwany nie miał świadomości pełnienia służby w organie bezpieczeństwa państwa i składając oświadczenie lustracyjne działał w warunkach usprawiedliwionego błędu co do prawa. Co do wskazanej w uzasadnieniu apelacji prawidłowej formuły rozstrzygnięcia, w sytuacji ustalenia zaistnienia w sprawie okoliczności wskazanych w art. 30 k.k., Sąd odwoławczy odwołując się do wywodów zawartych w postanowieniu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 28 września 2006 r., I KZP 20/06 podniósł, że propozycja skarżącego nie zasługuje na uwzględnienie. Jego zdaniem w sytuacji działania lustrwanego w warunkach usprawiedliwionego błędu co do prawa w toku postępowania lustracyjnego, będącego formą odpowiedzialności represyjnej opartej na zasadzie winy, stwierdzenie tego faktu, a więc braku zawinienia, po rozpoczęciu przewodu sądowego, rodziło obowiązek wydania na podstawie art. 414 §1 k.p.k. (stosowanego odpowiednio w postępowaniu lustracyjnym) rozstrzygnięcia uniewinniającego, co w postępowaniu lustracyjnym oznaczało potwierdzenie prawdziwości oświadczenia zaprzeczającego pełnieniu służby w organie bezpieczeństwa państwa.

Od tego orzeczenia kasację na niekorzyść lustrwanego wniósł Prokurator Generalny. W kasacji zarzucił rażące i mające wpływ na treść orzeczenia naruszenia przepisów prawa procesowego, a to art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., polegające na nierzetelnym i wadliwym rozpoznaniu zarzutów apelacji, a w szczególności na nieprawidłowej interpretacji przepisów art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 19 ustawy

lustracyjnej i uznanie, że wskazany przepis procesowy znajduje zastosowanie w postępowaniu lustracyjnym, zaś surogatem „uniewinnienia” będzie w tym przypadku stwierdzenie, iż złożenie oświadczenia lustracyjnego w warunkach błędu opisanego w art. 30 k.k. dostarcza podstaw do wydania orzeczenia w oparciu o art. 21a ust. 1 i 2 ustawy lustracyjnej, uznającego, że A. K. złożył zgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne i to także w sytuacji, gdy oświadczenie lustracyjne było obiektywnie nieprawdziwe, mimo iż zasadnicza odmiennność przedmiotu rozpoznania w postępowaniu lustracyjnym wyklucza wprost stosowanie tego typu analogii do postępowania karnego, co w efekcie doprowadziło, z naruszeniem art. 7 k.p.k., do wewnętrznej sprzeczności logicznej orzeczenia Sadu Apelacyjnego powstałej pomiędzy jego częścią stanowczą a uzasadnieniem, podczas gdy prawidłowe rozumienie przepisów ustawy lustracyjnej prowadzi do wniosku, że konsekwencją stwierdzenia działania w usprawiedliwionym błędzie jest umorzenie postępowania lustracyjnego na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. i wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Rzeszowie w instancji odwoławczej. W toku rozprawy kasacyjnej prokurator złożył alternatywny wniosek o uchylenie orzeczeń obu sądów i umorzenie postępowania lustracyjnego.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna.

Rozważania Sądu odwoławczego w zakresie zarzutu, uszczegółowionego w uzasadnieniu apelacji, kwestionującego formułę rozstrzygnięcia w przypadku ustalenia przez Sąd działania lustrowanego w warunkach określonych w art. 30 k.k., odbiegały od standardu kontroli odwoławczej wyznaczonego treścią art. 433 § 2 k.p.k., nakazującego powinnośc rzetelnego rozważenia wszystkich zarzutów apelacyjnych i następnie omówienie ich w uzasadnieniu wyroku (art. 457 §3 k.p.k.). Obraza przepisu art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.k. ma miejsce zarówno wtedy, gdy sąd pomija zupełnie w swych rozważaniach zarzuty zawarte w środku odwoławczym, jak i wtedy, gdy analizuje je w sposób odbiegający od wymogu rzetelnej ich oceny (por. wyrok Sądu Najwyższego z 27.08. 2008 r., IV KK 6408).

Dla wykazania trafności treści rozstrzygnięcia Sądu pierwszej instancji, Sąd odwoławczy odwołał się, jak to już wskazano w części wstępnej wyводу kasacyjnego, do poglądów zawartych w postanowieniu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 28 września 2006 r. I KZP 2006 wskazujących na represyjny, oparty na zasadzie winy, charakter postępowania lustracyjnego i stwierdził, że zastosowanie takiej formuły rozstrzygnięcia przez Sąd pierwszej instancji (przy uwzględnieniu treści art. 414 §1 k.p.k.) stanowiło „surogat” orzeczenia uniewinniającego, które powinno zapaść w sytuacji uwolnienia lustrowanego od zawinienia po rozpoczęciu przewodu sądowego.

Wyvodu Sądu odwoławczego nie sposób jednak zaakceptować jako rozważań rzetelnych, już choćby z tego powodu, że dla wykazania słuszności swoich twierdzeń dokonał on swoistego zabiegu polegającego na odwołaniu się do jednego fragmentu uzasadnienia wskazanego postanowienia 7 sędziów Sądu Najwyższego, z pominięciem poprzedzających go, jak następujących po nim stwierdzeń. Dokonując właściwego i pełnego odczytania treści uzasadnienia tego postanowienia, Sąd powinien zauważyć, że w tym uzasadnieniu wskazano, iż razi swą sztucznością i instrumentalnością stanowisko, że ustalenie działania osoby lustrowanej w usprawiedliwionym błędzie powinno prowadzić do orzeczenia stwierdzającego, że osoba ta złożyła „zgodne z prawdą” oświadczenie lustracyjne. Dalej podniesiono, że formuła taka jest wręcz wewnętrznie sprzeczna bowiem warunkiem uznania, iż określona osoba działała w błędzie (czy to usprawiedliwionym, czy nieusprawiedliwionym) jest przyjęcie obiektywnego ustalenia, że lustrowany złożył niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Wywiedziono nadto, że w konsekwencji odpowiednie stosowanie art. 17 §1 pkt 2 k.p.k. powinno prowadzić do umorzenia postępowania lustracyjnego w wypadku, gdy sąd stwierdzi, iż złożenie nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego było skutkiem usprawiedliwionego błędu co do prawa. Taki rodzaj orzeczenia powinien znaleźć zastosowanie także w wypadku stwierdzenia tej okoliczności po rozpoczęciu przewodu sądowego, albowiem specyfika podejmowanej decyzji – w której nie rozstrzyga się, w istocie, w przedmiocie odpowiedzialności karnej uwarunkowanej wypełnieniem ustawowych znamion czynu zabronionego – nakazuje odejście, właśnie przez formułę „odpowiedniości”, od stosowania przepisu art. 414 §1 zd. drugie k.p.k.

Zasadność rozumowania Sądu Najwyższego została potwierdzona w kolejnych wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 1 lutego 2007 r., II KK 71/06, z dnia 20 lutego 2019 r., II KK 189/18, z dnia 3 lutego 2021r., II KK401/19.

Przedstawiona argumentacja w sposób wyraźny wskazuje na rażące naruszenie przez Sąd Apelacyjny reguł kontroli odwoławczej, co miało istotny wpływ na treść ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie, nieodpowiadającego prawu procesowemu. Z tego powodu, akceptując wywody kasacji i podążając za treścią alternatywnego wniosku prokuratora złożonego na rozprawie kasacyjnej, należało uchylić zaskarżone orzeczenie i utrzymane nim w mocy orzeczenie Sądu pierwszej instancji i umorzyć postępowanie lustracyjne, obciążając kosztami postępowania Skarb Państwa.

Z tych względów orzeczono jak w wyroku.

(J.D.)

[pł]

[ł.n]